

se v skrita, samotna zatišja človeške duše in analizirati rast in razkroj intimnih duševnih stanj in nastrojenj. Ingoličev dramatism, združen s Kranjčevo subtilnostjo, bi mogel roditi vélikega pisatelja.

Vladimir Pavšič

ALBERT MATHIEZ: »FRANCOSKA REVOLUCIJA« (Prevedel Dušan Kermavner. Naša založba.). V letu pred 150letnico francoske revolucije smo tudi Slovenci dobili v prevodu najboljšo francosko delo o revoluciji, delo Alberta Mathieza v dveh knjigah »Francoska Revolucija«.

Mathiezovo delo odlikuje predvsem silna dokumentiranost njegovih ugotovitev, ki ne slone le na obče znanih in že neštokrat uporabljenih virih, marveč je sam našel in obdelal celo vrsto novih, do tedaj neznanih ali zanemarjenih virov in na njihovi podlagi osvetlil v revoluciji marsikaj s povsem nove strani. Tako je vrgel s piedestala Revolucije koruptnega Dantona, ki je bil za večino do Mathieza centralna osebnost Revolucije, in postavil nanj povsem upravičeno Robespierro, najbolj čistega in doslednega revolucionarja Velike revolucije, v katerem pa so do Mathieza videli večinoma le njenega najhujšega krvoloka. Toliko o pomenu Mathiezovega dela za nove poglede na francosko revolucijo.

Mathiezova »Francoska Revolucija« pa še tudi v drugem pogledu prednjači pred njenimi predhodnicami. V nobeni obdelavi tega za Francijo in ves ostali svet toli važnega razdobja nista bila do Mathieza zadostno obdelana gospodarsko in socialno ozadje in osnova revolucije. Mathiez pa podrobno obravnava gospodarsko krizo v l. 1788.—1789., gospodarske krče Francije v l. 1789.—1792., ko je vladalo bogato meščanstvo, si polnilo s špekulacijami in nakupovanjem plemstvu in cerkvi odvzetih posestev žepe, pustilo pa v bedi in lakoti glavnega in resničnega borca za novi red, francosko delovno ljudstvo. Šele Robespierre, Saint Just in Couthon so izvedli ukrepe, ki so tudi le-temu prinesli ugodnosti — maksimiranje cen, delitev zaplenjenih posestev tudi med neposedujoče, — zaradi česar pa je reakcija bogatih meščanov in skritih rojalistov tudi storila vse, da navedeno trojico vrže z oblasti, v čemer je tudi uspela. Posamezna razdobja, v katerih se vrste posamezne socialne plasti oz. njihovi predstavniki na oblasti, borbe, ki te prehode povzročajo, njihove gospodarske in socialne korenine in vzroke teh borb, je Mathiez tako jasno nakazal, da je razredni značaj francoske revolucije povsem očiten in da bo po Mathiezovem delu smešen videti tudi pri nas, kdor bi še trdil, da sta si razredni boj izmislila Marx in Engels in ga zanesla med ljudi in s tem napravila med njimi zdražbo, katere zle posledice danes prenašamo.

Kar Mathiezovo delo najbolj bralcu prikupi, je toplina, s katero je pisano. To ni suha sociološka analiza dogodkov pred 150 leti, marveč zgodba živih tedanjih ljudi, katerih najvidnejše osebnosti prikaže otipljivo žive, z vsemi vrlinami in slabostmi in njihovimi borbami. Ne omeji se le na najvidnejše, temveč iz korespondence med navadnimi tedanjimi državljani in smrtniki ponazori Mathiez takratno vzdušje med ljudmi, njihov zanos in polet njihove misli, čustev in hotenj. V tem je Mathiezova knjiga najprivlačnejša. Uspelo mu je prikazati brez pompoznosti in povelečevanja veličino francoske revolucije, ki je obstajala v sprostitvi človeka, vseh njegovih najboljših sil — nekateri se trudijo revolucijo prikazati le kot sprostitvev najslabših sil v človeku — umstvenih in čustvenih, ko se je posameznik na mah dvignil iz ozke, omejene sredine, ki ga je oklepala in dušila in zazrl obzorja, ki so presegala meje Francije in zasegla ves svet — prikazati torej srečo teh ljudi ob zavesti, da žive v teh za nadaljnjo pot človeštva tako pomembnih dneh in letih, da morejo pripomoči po vseh močeh k pravilnosti te poti; razvoj vseh njihovih sil in vzpon naporov ob tej zavesti. Skratka, predstavi

se nam v vsakem posamezniku cel človek, ki živi in ki ve zakaj živi in živi z občutkom, da je vredno živeti.

Vse to nam naslika Mathiez s tolikšno toplino, da ta stran knjige človeka najbolj zajame in ga osvobodi gotovo vseh morebitnih predsodkov, vcepljenih v šoli in vzgoji proti francoski revoluciji. Iz nje pa veje tudi ponos in radost, da se je tako odločilno poglavje človeške zgodovine započelo in najbolj dosledno dokončalo na francoskih tleh ter da so ga izvedli Francozi. Vse odobravanje podrobnosti in občutij posameznikov se zlije v apoteozo francoskega ljudstva kot kolektiva in Mathiez obravnava dogodke vedno tudi s tega vidika; očrti posameznikov, vidnejših in navadnih povprečnikov iz ljudstva služijo le v oznako razpoloženja in čustvovanja in narodnega in družbenega kolektiva. »Naša založba« v Ljubljani je z izdajo tega dela v zelo dobrem prevodu Dušana Kermavnerja in lepi opremi arh. Bojana Stupice doprinesla najboljši delež k dostojni proslavi 150letnice Francoske revolucije tudi pri Slovencih.

Vito Krajger

KRONIKA. Anno Domini 1939. je slovensko deželo razburjala »spomeniška afera«. V Muzejskem parku se je nenadno pojavil spomenik, na katerem je bila groteskno vpodobljena žena z otrokom in s kravjo glavo. Idejna vsebina, ki so jo oglasili za simbol slovenske matere in zemlje, si je bila z groteskno obdelavo v opreki, in večina je proglasila spomenik za spako. — — — V temni noči so zaradi simbola vznemirjeni elementi ženski glavi prizadejali, spomenik s katra-
nom polili, kravi rogove odbili in napis pustili, da se slovenska žena zgraža nad svojim simbolom. Čez nekaj dni je znani slovenski biolog prof. dr. Boris Zarnik, ki spomenika ni videl, v dnevniku »Jutru« napisal javno pismo uredniku kulturne rubrike B. Borku, ki je malo prej načelno odklonil tako spomenik kakor ročno dejanje nad njim. Prof. dr. Zarnik je znanstveno pojasnil, da je ponočno razbijanje spomenika z biološkega stališča najrazveseljivejši pojav zadnjih let v slovenski deželi. S tem dejanjem da so Slovenci dokazali elementaren izbruh slovenske rasne samozavesti in odklonili proizvod degenerirane čustvenosti in fantazije »umetnikov«, ki so izgubili vsako vez z narodno dušo. Duševno zdravi in čili ter svoje slovenske krvi svestni elementi so obračunali z umetnostjo, našemu duhu, našemu v dednih osnovah (spermi, op. kron.) vcepljenemu pojmovanju o lepoti diametralno nasprotni. Prof. Zarnik jim je ves vzhičen zaklical »Bravo, dečki!« (Spomin nas opominja, da bi se bilo kaj takega utegnilo pred davnimi časi primeriti Zajčevemu »Prešernu«, ki je žalil okus 95% zdravega, slovenskega katoliškega ljudstva. Op. kron.) Tako nam je spomeniška afera rodila »Bravodečka« znanstvenega in umetniškega pojmovanja, ki so ju nekje za mejo krstili za »Entartete Kunst — Eingeschaltete Wissenschaft«. Profesorju »Bravodečku« je napisal odgovor znani slovenski pesnik Igo Gruden v rimanih epigramih, ki jih je biolog zdrave slovenske rase v pristnem, kranjskem slogu odbijal. Še preden je »Jutro« temu šaljivemu dvoboju konec storilo, saj so moči duelantoma očitno pešale, je razpošiljal neki »Janez Svoboda« pisma naokoli — tudi Lj. zvonu ga je poslal — v katerem poučuje urednika B. Borka po značilnem političnem uvodu o razvoju pojmovanja germanske svobode »die Freiheit« in francoske matrone »Liberté« v slovenskem kulturnem življenju, in še prav posebno v »klerikalnem« in »antiklerikalnem taboru«, da naj si poišče mlado, svežo bistro Črnogorko, »ki mu bo o svobodi povedala marsikaj, o čemer ni še doslej razmišljal.« Tako nam je spomeniška afera rodila nov motiv za bodoči groteskni spomenik v Muzejskem parku, »Bravodečka« in »Janeza Svobodo« v objetju mlade, sveže bistre Črnogorke na podstavku zdrave in čiste slovenske rase, in vse tri osvetljene z reflektorji našega v dednih osnovah vcepljenega pojmovanja o lepoti. *Kronist*